

Jaroslav Seifert (1901 – 1986) – výběr z poezie

Hora Říp

Viděl jsem hory plné ledu,
však zpívat o nich nedovedu.

Jiskřily dálky nad hlavami
jak bledě modré drahokamy.

Jímala závrat' při pohledu,
zpívat však o nich nedovedu.

Když ale vidím na obzoru
uprostřed kraje nízkou horu,

na nebi mráček běloskvoucí
- přestane srdce chvíli tlouci.

Oblaka letí v klasech zralých
a koně dupou po maštalích.

V panácích jsou už všude snopy
a svatý Jiří zvedá kopí,

aby je vrazil ve chřtán dračí,
a motýl spěchá po bodláčí;

a jako krůpěj na prstenu
třpytí se drobná kvítka rmenu.

Tu nemohu se vynadívát
a všechno ve mně začne zpívat,

zpívat i plakat. Maminko má,
jak je to hezké u nás doma!
(Šel malíř chudě do světa 1949;
Maminka 1954)

Dědečkův pohřeb

Byl květen, kvetly kopretiny.
Hudebníci, na čele pot,
vylili občas z trubek sliny
a obraceli stránky not.

Prohlížel jsem si andělíčky
přišroubované na voze;
drželi v jedné ruce svíčky,
druhou mířili k obloze.

Cesta stoupala na Podhájí
a babička šla o holi.
Už vím, když někdy pěkně hrají,

proč bolest tolik nebolí.

V přestávce mezi písničkami
slyšel jsem v hájku kukačku
a její hlas šel věrně s námi
pod nebem téměř bez mráčku.

A střevlík běžel po melise;
a dokonce i ještěrku
zahlédl jsem vyhřívati se
u kraje strže na šterku.

Trs konvalinek rostl v přítmí
pod břízou v trávě. Šel jsem dál.
Vždyť těžko bylo odskočit mi,
abych si jich pár natrhal.

A pod lipami mocných ramen
těšil jsem se vždy na rozhled.
Dědečku, sbohem, sbohem! Amen.
Ať na tvou hlínu prší med.

Co jsme se spolu nadívali
zpod korun těchto slavných lip!
Mělnickou věž je vidět v dáli
a blízko, blizoučko je Říp.

Však jsme tu byli před nedávnem,
dnes vím už, proč v tom předjaří.
Stáls v kabátku, již starodávném,
a měl jsi slzy na tváři.

(Maminka 1954)

melisa – meduňka

Pavučina

Četl jsem verše Vrchlického,
když náhle po knize
pavouk mi leze beze všeho.
-Maminko, zab ho, bojím se ho!
-Proč? Nosí peníze.

A pavoučka jsme nezabili.
Kde však byl jaký kout,
pavouci síť nám zavěsili.
Musili jsme je každou chvíli
smetákem odtrhnout.

Ač od těch dob je nevyháním,
jsem věčně bez peněz.
Co kdyby - vzdechnu s pousmáním

a laskavě se dívám za ním,
pavoučku, klidně lez.

Až tuhle! Mezi dvěma klasy,
když po dešti jsem šel,
spatřil jsem síť. To bylo krásy!
A tolik stříbra nikdy asi
jsem už pak neviděl.

(Maminka 1954)

Píseň

Bílým šátkem mává,
kdo se loučí,
každého dne se něco končí,
něco překrásného se končí.

Poštovní holub křídly o vzduch bije,
vraceje se domů;
s nadějí i bez naděje
věčně se vracíme domů.

Setři si slzy
a usměj se uplakanýma očima,
každého dne se něco počíná,
něco překrásného se počíná.

(Poštovní holub 1929)

Píseň o Viktorce (úryvky)

II

- Viktorko! Slyším něčí hlas
zavolat v okna Viktorčina.
Špendlíky v zubech, rychle spíná
živůtek v pasu. – Už je čas!

- Už hrají k tanci! V zrcátku
vlas upraví si. Bezpochyby
sama se trochu sobě líbí
a běží pro kamarádku.

Za tanec život dala by,
je nejhezčí snad ze Žernova
a její sukně kartounová
sluší jí jako hedvábí.

Už mnohý utkvěl očima,
kdo však to viděl odjakživa:
Viktorka slůvka lichotivá
poslouchá, ale nevnímá.

Noc, černá fata morgána,
uplývající jako splavem,
mizí ve světle popelavém.

Viktorka tančí do rána.

V

(...) Polibky s vroucím laskáním
snášejí se jak prška hustá
na nepokřtěná dětská ústa
a na ty oči před spaním.

- Děťátko musí v noci spát,
kolébej mi je, hodná vlno.
Kraječek je tu všude plno,
bude si s nimi chvílku hrát.

Pod splavem voda odtéká
a není zlá a pokolébá.
Je sladká jako střída chleba,
namočená už do mléka.

- Jen pes je zlý a doráží
a lidé lidem přejí zlého.
Vy, vlny, jenom uspěte mi ho,
jako by spal mi na paži.

- Očička se mu sklízí hned
a rozevřou až na obláčku,
až probudí se zpěvem ptáčků,
jenž začne už co nevidět.

(Píseň o Viktorce 1950)

kartoun – hrubší bavlněná látka

SEIFERT, Jaroslav. *Ruce Venušiny: výběr z poezie*. 2. vyd. Praha: Labyrint, 2000. ISBN 80-859-3517-1.

SEIFERT, Jaroslav. *Maminka: výběr básní*. 8. vyd. v Albatrosu. Ilustrace Jiří Trnka. Praha: Albatros, 2008, 75 s. ISBN 9788000021782.

BLAHYNKA, Milan. *Česká poezie dvacátého století*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1980.

HOLÝ, Jiří. *Česká literatura: Od roku 1945 do současnosti (2. polovina 20. století)*. Vyd. 1. V Praze: Český spisovatel, 1996, 305 s. ISBN 80-202-0620-5.

GALÍK, Josef, Lubomír MACHALA a Eduard PETRŮ. *Panorama české literatury: literární dějiny od počátků do současnosti*. 1. vyd. Olomouc: Nakl. Rubico, 1994, 547 p. ISBN 80-858-3904-0.

CINGER, František: Ve hře o Nobelovu cenu byli i Březina a Machar. *Novinky.cz: Kultura* [online]. 13. 10. 2005. [cit. 2012-10-26]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/kultura/67215-ve-hre-o-nobelovu-cenu-byli-i-brezina-a-machar.html>

- 1) Které motivy se u Seiferta objevují (prolínají celým dílem)? Zaznívá ve verších sentiment, nebo nostalgie?
- 2) Které literární směry ho v počátku tvorby ovlivnily?
- 3) Kterého básníka počátku století Seifert svou poezií o prostých a všedních věcech a radostích ze života připomíná?
- 4) Seifert je známý jako básník, který vrátil poezii melodický pravidelný verš. Jaký druh rýmu v první polovině své tvorby, z níž jsou ukázky, používal (než přešel v polovině 60. let k volnému verši)? O jaký druh lyriky se jedná?
- 5) Ve kterém období své tvorby (jako mnozí jiní) opěvuje rodnou zem, Prahu a českou kulturu?
- 6) O kom „zpívá“ Píseň o Viktorce?
- 7) Jak byla sbírka plná křehkých lyrických veršů s motivy lásky a stesku tehdejší (vyšla v r. 1950) kritikou přijatá?
- 8) Porovnej báseň Říp s Nezvalovou „Svratkou“.
- 9) V jednom internetovém (studentském) hodnocení básně Pavučina se píše, že básník si stěžuje, že je neustále bez peněz. Uveď smysl básně na pravou míru (co chce básník vyjádřit)?
- 10) Vyhledej v básni Píseň poetistické prvky.
- 11) K obrázkům kterých dvou ilustrátorů napsal své verše (sbírky)?
- 12) Který protirežimní dokument podepsal a stal se režimu nepohodlný (a nemohl tedy oficiálně vycházet, musel svá díla vydávat v samizdatu nebo exilu)?
- 13) Po které slavné události ho vzal režim na milost?
- 14) Mohl od té doby knihy vydávat bez omezení?
- 15) Kterí další čeští spisovatelé byli na NC nominováni?

Řešení:

1) Vzpomínky na dětství a mládí, domov, láska. Nostalgie (smutná touha). (sentiment = usazené, lítostivé; takový typ poezie většinou nepřečká zub času).

2) Proletářská poezie, civilismus, poetismus.

3) Jiřího Wolkra.

4) Říp – aabb (sdružený), ostatní abab (střídavý). Intimní lyrika.

V polovině 60. let se (po odmlce způsobené těžkou chorobou a režimními represemi) se zcela mění jeho poetika – nastupuje volný verš, ubývá poetismů, metaforických pojmenování, básnický výraz se stává drsnějším a věcnějším. Ve sbírce Koncert na ostrově (1965) nacházíme stále ještě známé seifertovské motivy (vzpomínky na dětství, půvab žen, kouzlo Prahy), ale jsou viděny „černým zrcadlem“ smrti, s níž se autor setkal tváří v tvář.

5) V době okupace a války.

6) Viktorka je postava z Babičky Boženy Němcové.

7) Byla necitlivě odmítnutá, označena za nepřátelská socialismu. Seifert se setkal s kritikou velmi ostrou a hraničící s udavačstvím. Před tvrdým postihem se ho zastal přítel Vítězslav Nezval, který v té době sice spolupracoval s režimem (klesá úroveň jeho veršů), ale současně bojoval za kvalitní poezii a pomáhal kolegům.

8) Obě opěvují rodný kraj, popisují ho jako něco krásného, srdcebolného.

9) Opět se objevuje motiv domova – maminky, která to taky tak dělávala; i neškodný pavouček (přidělávající spíš práci) „tvorí krásu“, báseň zachycuje radost z prostých věcí.

10) Volné řazení motivů – asociativní metoda. Sbírkou Poštovní holub (1929) své poetické období končí – ve 30. letech nastává změna v lit. postupu.

11) Mikoláše Alše (Šel malíř chudě do světa, 1949), Josefa Lady (Chlapec a hvězdy, 1956).

12) Chartu 77.

13) Roku 1984 získal Nobelovu cenu za literaturu, jako jediný Čech.

14) Ne, i nadále byl pod tiskovým režimem (po cenzuře musel škrtnat a přepisovat, vycházel v omezeném nákladu, vycházel bez pozornosti veřejné kritiky). Soudně stíhaná byla i Jiřina Šiklová, která zaslala do zahraničí podklady k jednání o Nobelově ceně a jeho rukopis „Krás“.

15) Karel Čapek (7x), Alois Jirásek, Otakar Březina, Jaroslav Vrchlický, Josef Svatopluk Machar. Kandidatura žádného z nich však prý nebyla považována za příliš silnou. Jiráskova například Švédové považovali za českého nacionalistu a návrhy na ocenění přišly jen z Prahy. Macharův vítězný konkurent z roku 1915 byl Romain Rolland. Rok nato byl navržen Březina, přednost dostal švédský básník Carl G. V. von Hiedenstam. Nejvíce nadějí vkládali čeští i zahraniční navrhovatelé do Karla Čapka. Jeho sedmery nominace jsou spojeny s lety 1932 až 1938. Švédská akademie však dávala přednost jiným, jsou to však zvučná jména: Galsworthy, Bunin, Pirandello. Z posledních let to byly návrhy na Bohumila Hrabala, Josefa Škvoreckého nebo Milana Kunderu.